

MADARA KALNIETE

Latvijas Universitāte
LU Latviešu valodas institūts
m.kalniete@gmail.com

Norādāmie vietniekvārdi kā vietas deiksi latviešu valodā

Tradicionāli latviešu valodā norādāmie vietniekvārdi izsaka trīsdaļīgu telpas izpratni. Uz tuvāko (no runātāja viedokļa) norāda vietniekvārdi *šis, šī, šāds, šāda*, uz tālāko – *tas, tā, tāds, tāda*; uz vēl tālāko – *viņš, viņa* (*Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika* 1959, 514). Daina Nītiņa norāda, ka tas tā patiešām ir, lai gan galvenokārt tikai gadījumos, ja uzmanības centrā ir tas, kurš no objektiem atrodas tuvāk, kurš tālāk: *šī māja ir gaiša un saulaina, bet tā drēgna un nemīlīga*. Taču šādi konteksti nedominē minēto vietniekvārdu lietošanā (*Latviešu valodas gramatika* 2013, 439).

Šo vietniekvārdu savstarpējās attiecības nav viennozīmīgas un ir atkarīgas no katras konkrētās saziņas situācijas.

Gadījumos, kad norādāmie vietniekvārdi attiecas uz parādībām, kas balstās nevis fiziskā telpā, bet situācijas dalībnieku kopējās zināšanās, šo vietniekvārdu tuvs – tāls – vēl tālāks kļūst abstrakts, un tie papildus var izteikt teksta autora attieksmi pret nosauktajām parādībām.

Vietniekvārdam *viņš* mūsdienās piemīt stilistiska nokrāsa.